

การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการให้ยาเคมีบำบัด

บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัด แบ่งเป็น

1. บุคลากรผู้ปฏิบัติงานผสมยาเคมีบำบัด ได้แก่ เภสัชกร และผู้ช่วยเภสัชกรหรือนักศึกษาเภสัชศาสตร์เภสัชศาสตร์ผู้เข้ารับการฝึกหัดซึ่งปฏิบัติงานภายใต้การควบคุมของเภสัชกร
2. บุคลากรผู้ปฏิบัติงานบริหารยาเคมีบำบัด ได้แก่ พยาบาล
3. บุคลากรสนับสนุน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ตรวจรับหรือจัดเก็บยาในคลัง คณงานขนส่งยาไปยังหอผู้ป่วย คณงานทำความสะอาด

บุคลากรทั้งหมดควรได้รับการดูแลในหัวข้อต่อไปนี้

1. การฝึกอบรมบุคลากร

1.1. บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัดทุกคน ต้องได้รับการฝึกอบรมการใช้อุปกรณ์ป้องกัน (Personal Protective Equipment; PPE) และจัดการยาเคมีบำบัดอย่างปลอดภัย ซึ่งควรได้รับการประเมินเป็นประจำเพื่อตรวจสอบความถูกต้องในการปฏิบัติงาน

1.2. ผู้ปฏิบัติงานผสมยาและบริหารยาเคมีบำบัด ควรได้รับการรับรองการฝึกอบรมที่เหมาะสมตามมาตรฐาน เพื่อให้การปฏิบัติงานอยู่ในมาตรฐาน

1.3. ผู้ปฏิบัติงานผสมยาเคมีบำบัด ต้องได้รับการประเมินความชำนาญในการปฏิบัติงาน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2. สุขภาพบุคลากร

2.1. การตรวจสุขภาพประจำปี บุคลากรที่ปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัดโดยตรง ได้แก่ บุคลากรที่ผสมหรือบริหารยาเคมีบำบัด มีโอกาสสัมผัสยาเคมีบำบัดผ่าน 3 เส้นทางหลัก ได้แก่ ทางเดินหายใจ ทางผิวหนัง และทางเดินอาหาร ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากอุบัติเหตุ การจจใจ หรือการทานอาหารในสถานที่ทำงาน จึงควรมีการตรวจร่างกายและการตรวจทางห้องปฏิบัติการพื้นฐาน ได้แก่ Complete blood count (CBC), liver function test, urea, creatinine และ electrolytes รวมถึงถ่ายภาพรังสีที่ปอด โดยให้ตรวจก่อนเริ่มทำงานเพื่อเป็นตัวเปรียบเทียบ และควรตรวจสุขภาพบุคลากรอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง

2.2. ยกเว้นการปฏิบัติงานผสมยาเคมีบำบัดในบุคลากรที่กำลังตั้งครรภ์หรือให้นมบุตร โดยให้มอบหมายงานอื่นหรือไปยังพื้นที่อื่น

3. สิ่งอำนวยความสะดวก

3.1. ต้องมีแสงสว่างในการมองเห็นที่เพียงพอ

3.2. ในห้องผสมยาควรมีอุณหภูมิที่พอเหมาะต่อการปฏิบัติงานเมื่อสวมชุดผสมยา รวมถึงควรมีห้องอาบน้ำอุ่นที่อุณหภูมิอยู่บริเวณใกล้เคียง

3.3. มีการจำกัดการเข้า ออก เฉพาะบุคลากรที่ทำงานในพื้นที่

4. สุขอนามัยของบุคลากร

4.1. ห้ามทานอาหารและเครื่องดื่มในพื้นที่ปฏิบัติงาน

4.2. บุคลากรที่ผสมยาเคมีบำบัด ไม่ควรสวมใส่แหวน ต่างหู กำไล หรือเครื่องประดับอื่นๆ

5. อุบัติเหตุจากการปฏิบัติงาน

หากเกิดอุบัติเหตุจากการปฏิบัติงาน เช่น เข็มทิ่มตำ ให้แจ้งผู้บังคับบัญชาทันที เพื่อรายงาน
อุบัติการณ์ไปยังหน่วยสร้างเสริมสุขภาพ

การให้ความรู้ในการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับระบบบริการเคมีบำบัด (Educations and training)

การให้ความรู้ความเข้าใจในการผสมยา การดูแลคลังยาเคมีบำบัด

1. การอบรมเรื่อง Aseptic technique และต้องทราบจุดที่เป็น Critical point ในการเตรียมยา
2. อบรมเรื่องเทคนิคการล้างมือที่ถูกต้อง (Hand Hygiene)
3. มีการทบทวนวิธีการผสมยาเคมีบำบัดและทบทวนรายการยา ความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน เมื่อไม่ปฏิบัติตามเอกสารคู่มือในการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง
4. มีการจัดเตรียมคู่มือในการปฏิบัติงานและสามารถที่จะเข้าถึงได้ง่ายและทันทั่วถึง เช่น ข้อมูล Material Safety Data Sheet (MSDS) เป็นต้น
5. อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้อุปกรณ์ เครื่องมือในการเตรียมยารวมถึงการใช้ชุดหรืออุปกรณ์สำหรับป้องกันตัวเองได้ถูกต้อง
6. อบรมบุคลากรเรื่องทักษะความสามารถในการจัดเก็บยาให้ตามมาตรฐาน
7. อบรมและฝึกทักษะของบุคลากรและความสามารถในการจัดการกับเหตุการณ์ที่เกิด เช่น กระจกแตก และจัดการกับขยะที่ปนเปื้อนได้เป็นอย่างดีตามมาตรฐาน
8. บุคลากรเกี่ยวข้องกับการเตรียมยาเคมีบำบัด ได้รับการรับรองการฝึกอบรมที่เหมาะสมตามมาตรฐาน เพื่อให้การปฏิบัติงานถูกต้องตามมาตรฐาน
9. ฝ่ายเภสัชกรรมบริหารจัดการและเก็บรักษายาเคมีบำบัดโดยบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรมเท่านั้น
10. บุคลากรทุกคนที่เกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัด และการขนส่งการเก็บรักษาและการทำความสะอาด อุปกรณ์เครื่องมือ มีการฝึกอบรมการใช้อุปกรณ์ป้องกัน (Personal Protective Equipment ; PPE) และการจัดการยาเคมีบำบัดอย่างปลอดภัย
11. อบรมบุคลากรการขนส่งยาเคมีบำบัดที่ถูกต้อง
12. อบรมเรื่องการบริหารยาเคมีบำบัด โดยกำหนดให้ผู้ที่สามารถบริหารยาต้องเป็นบุคลากรที่ผ่านการอบรมโดยเฉพาะทางเช่น หลักสูตรอบรมการให้ยาเคมีบำบัดสำหรับพยาบาล 10 วัน

ผู้ป่วยและญาติ

1. การประเมินความรู้ก่อนการให้สุศึกษาและคำแนะนำในทุกครั้งที่มาให้ยาใหม่ (New case)
2. จัดกลุ่มในการให้ความรู้และคำแนะนำเกี่ยวกับโรคและสูตรของการให้ยาเคมีบำบัด
3. การให้ความรู้และคำแนะนำในรูปแบบของการอธิบายแผ่นพับให้ความรู้โดยพยาบาล (QR code ที่เป็นแผ่นพับและรูปแบบสื่อวิดีโอ)
4. การให้ความรู้ในการจัดการสารคัดหลั่งจากผู้ป่วยที่ได้รับยาเคมีบำบัดที่มีพิษต่อเซลล์

แนวทางการจัดการกับขยะที่ปนเปื้อนยาเคมีบำบัด

1. ให้ความรู้และการฝึกปฏิบัติแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการจัดการกับขยะปนเปื้อน การป้องกันตนเองจากการสัมผัส และการปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อมตั้งแต่การนำขยะปนเปื้อนออกจากห้องผสมยา สู่บริเวณที่ทิ้งขยะปนเปื้อน จนกระทั่งการขนส่งสู่เตาเผา
2. มีการกำหนดบริเวณจุดทิ้งขยะปนเปื้อนเคมีบำบัด ถังขยะ เสื้อผ้า ตามหน่วยงานต่างๆ
3. อุปกรณ์ที่ใช้ในการเตรียมยา Needles, Syringes, ภาชนะบรรจุ (Ampule, Vial, Bag) กำหนดให้ทิ้งในถังขยะที่ปิดสนิท หลังจากปิดแล้วไม่สามารถเปิดได้และมีสัญลักษณ์/ข้อความระบุว่า “ขยะเคมีบำบัด”
4. การนำขยะไปทิ้งปริมาณขยะในถังไม่เกิน 75 % ของปริมาตรบรรจุของถังขยะ
5. จัดหาถังขยะที่สามารถป้องกันการแทงทะลุแลปิดสนิท ไว้สำหรับการทิ้งขยะที่มีลักษณะแหลมคม หลังจากนั้นให้ทิ้งที่ถังขยะเคมีบำบัดเพื่อนำไปทำลายที่เตาเผาขยะ

ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัดควรสวมเครื่องแต่งกาย ดังต่อไปนี้

1. เสื้อกาวน์
2. หมวกคลุมผม
3. ถุงมือ
4. ผ้าปิดจมูกและปาก
5. ถุงหุ้มรองเท้า
6. แว่นตาป้องกันสารเคมี

ตารางแสดงการใช้เครื่องแต่งกายป้องกันในแต่ละขั้นตอน

ลักษณะงาน	เครื่องแต่งกาย
การผสมยา	เสื้อกาวน์ปลอดเชื้อ หมวกคลุมผม ถุงมือ 2 ชั้น ผ้าปิดปากและจมูก
การทำความสะอาด	อย่างน้อยควรสวมเสื้อกาวน์และถุงมือ
การให้ยาและการดูแลผู้ป่วย (รวมถึงผู้ช่วยพยาบาลและญาติที่ดูแลทำความสะอาด อาเจียนหรือของเสียจากผู้ป่วย)	อย่างน้อยควรสวมเสื้อกาวน์และถุงมือ
การเก็บขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด	อาจสวมเฉพาะถุงมือได้ หากขยะที่ปนเปื้อนมีการ บรรจุในภาชนะที่ปิดสนิทชั้นหนึ่งก่อนทิ้งลงถังขยะ
การทำความสะอาดเมื่อมียาเคมีบำบัดหก หรือตก แตก	เสื้อกาวน์ หมวกคลุมผม ถุงมือ 2 ชั้น ผ้าปิดปากและจมูก แว่นตา ถุงหุ้มรองเท้า
การขนส่งยาเคมีบำบัด	ควรสวมถุงมือ เพื่อป้องกันการสัมผัสยา

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มงานเภสัชกรรม สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2560). คู่มือมาตรฐานการทำงานเกี่ยวกับยาเคมีบำบัดและการดูแลผู้ป่วยหลังได้รับยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ
2. กลุ่มเภสัชกรสาขาโรคมะเร็ง สมาคมเภสัชกรรมโรงพยาบาล (ประเทศไทย). มาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการบริการผสมและจ่ายยาเคมีบำบัด.
3. Safe Handling: Cytotoxic Drugs and Related Waste/A risk Management Guide for SA Health Services 2015.